

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Disputationes|| ROBERTI BELLAR-||MINI E SOCIETATE
IESV,|| DE CONTROVERSIIS CHRISTIANAE|| FIDEI,
ADVERSVS HVIVS TEM-||poris Hæreticos,||**

Tribus Tomis comprehensæ.||

De|| EXTREMA VNCTIO-||NE, ORDINE, ET MATRI-||MONIO.|| SINGVLIS LIBRIS
EX-||PLICATA.||

Bellarmino, Roberto Francesco Romolo <Heiliger>

Ingolstadii, [1599]

VD16 B 1607

XXIII. De cultus disparitate.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-54104](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-54104)

machinata: proinde ex parte eius non fuit impedimentum, quo minus coniugium cum Davide contrahere posset. David autem adulterio, homicidium Vriæ adiunxit, sed non est certum an eo animo, ut vxore eius potiretur: nam antea sæpe conatus erat inducere Vriam, ut ad vxorem rediret, ut eo modo adulterium tegeretur.

CAPVT XXIII.

De Cultus disparitate.

LITERVM impedimentum est Cultus disparitas. Catholici enim communi consensu docent, Matrimonia fidelium cum infidelibus non baptizatis, non solum esse illicita, sed etiam irrita: cum hæreticis autem baptizatis illicita esse, non tamen irrita.

Lutherus autem in libro de captiuit. Babyl. cap. de Matrimonio, hoc impedimentum non admittit, nec tamen aliud argumentum adfert, nisi quia Deus hæc Matrimonia Christianis prohibuisse non legitur; & quia B. Monica S. Augustini mater virum habuit infidelem. Idem etiam repetit, cum in serm. de Matrimonio, tum in expositione 7. cap. 1. ad Corinth. Philippus etiam Melanchthon in locis, tit. de coniugio, licet fateatur bono animo ab Ecclesia hæc Matrimonia fuisse prohibita: vellet tamen non adedè rigidè hæc obseruari, ut Catholici postulant.

Sic igitur propositio PRIMA: Non licet fidelibus cum infidelibus, aut etiam hæreticis Matrimonia iungere. Probatur PRIMO ex verbo Dei, Deut. 7. Deus prohibuit populo suo Matrimonia iungere cum Gentilibus. Et quamuis præceptum illud sit iudiciale, & solos Iudæos propriè obligauerit, tamen habet aliquid etiam moralis, & ad omnes pertinet, si causa inspiciatur: nam causam reddit planè moralem, quæ etiam nunc locum habet: Quia seduces, inquit, filium tuum ne sequatur me, et ut magis seruiat Diis alienis. & 3. Reg. 11. vbi idem præceptum repetitur, addit Deus: Certissime auertens corda vestra ut sequamini Deos alienos. & ibidem additur, Salomonem contra hoc præceptum egisse, & illi continuo accidisse, quod Deus prædixerat: deprauatus enim per vx-

res illas Ethnicas, adoravit earum idola. Et sanè si vir sapientissimus, & qui multas alias vxores habebat, per noua illa coniugia cum Gentilibus ita peruertere potuit, vt singularum Deos coleret: quantum periculum iis imminet; qui vnam tantùm; eamque ethnicam, vel hæreticam ducunt, & qui nullo modo sunt cum Salomone in prudentia, & sapientia comparandi?

DE INDE verbum illud B. Pauli, 1. Corint. 7. *Cui vult nubat, tantùm in Domino*; præceptum esse de Matrimonio non iungendo, nisi cum fidelibus, docent interpretes huius loci ferè omnes, vt Ambrosius, Theodoretus, Theophylactus, Anselmus, Sedulius, S. Thomas, Caietanus, & alij: & præterea Tertul in lib. 2. ad vxorem, & Hieronymus lib. 1. aduentus Iouinianum.

Denique AVGVSTINVS lib. 1. de adulterinis coniugijs cap. 25 hanc expositionem admittit, licet etiam aliter exposse dicat. sic enim ait, illud: *IN DOMINO, duobus modis potest intelligi, aut Christiano nubens, aut Christiana permoneus. Sed posterior expositio non videtur ita probabilius prior: non enim dubium esse poterat, quin illicitum esset, nubendo apostatare à fide; immò id tam perspicuum, & notum est omnibus, vt planè superuacaneùm videatur de eare Christianos moneere.*

Es t etiam alius locus, 2. Cor. 6 *Nolite iugum ducere cum infidelibus*, quem S. Hieronymus, cùm in lib. 1. in Iouinianum, tum in epist ad Gerontiam de Monogamia, exponit de coniugio cum infidelibus non iungendo. Neque huic expositioni repugnant Theophylactus, & alij, qui generatim exponunt de commercio vitando cum infidelibus: si enim commercium cum infidelibus interdicitur, certè coniugium, quod est commercium omniùm maximum, & periculosissimum interdicitur.

SECUNDO probatur ex Concilijs. Exstat can. 13. Concilij generalis Chalcedonensis, vbi prohibentur coniugia cum Hæreticis, Iudæis, & Paganis. Exstat item Concilij AGATHANIS, can. 67. vbi habentur hæc verba: *Non oportet cum hominibus hæreticis miscere connubia, & vel filios, vel filias illis dare.* Concilium item Toletanum III. can. 14 prohibet, vt Iudæi vxorem Christianam habeant. & Toletanum IV. can.

61. iubet Hebræos cum Christianis Matrimonio coniunctos, aut Christianos fieri, aut ab vxoribus separari. Exstat etiam in iure ciuili C. de Iudæis, l. ne quis Christianam. lex Valentiniani & Theodosij, quæ vt adulteria, punit coniugia Iudæorum cum Christianis: & in Codice Theodosiano, l. 3. tit. 14. similiter puniuntur Matrimonia Romanorum cum Gentilibus.

TERTIO probatur ex Patribus. TERTVL. in 2. l. ad vxorem. longa disputatione hoc agit, non oportere Christianos, vel Christianas cum infidelibus contrahere Matrimonia. SCYPRIANVS in serm. de lapsis, inter alia crimina fidelium numerat, iungere cum infidelibus Matrimonia: idque esse dicit, prostituere Gentilibus membra Christi. S. AMBROSIVS lib. 1. de Abraham, c. 9. *Caue Christiane, inquit, Gentili aut Iudeo filiam tuam tradere; Caue Gentilem, aut Iudæam, atque alienigenam, hoc est, hæreticam, & omnem alienam à fide tua, vxorem accersis tibi.* & in epist. 70. quæ est prima, lib. 9. ad Vigilium, instituit nouum Episcopum, vt plebem suam doceat summo perè cauere Matrimonia cum infidelibus, S. HIERONYM. in 1. lib. aduersus Iouinianum: *At nunc pleræq; inquit, contemnentes Apostoli iussionem, iunguntur Gentilibus, & templa Christi idolis prostituunt.*

S. AVGVST. videtur in hac re dubius hæsisse. Nam in lib. 1. ad Pollentium, cap. 21. refert sententiam Pollentij, quod in utroque Testamento prohibitum sit, Matrimonium fidelibus cum infidelibus iungere: quæ verba Magister in lib. 4. sent. dist. 39. tanquam ex Augustini sententia refert, cum reuera ex Pollentij, non ex Augustini sententia accipienda sint. Deinde, cap. 25. ex sententia sua loquens, tantum dicit non inueniri testimonium in Testamento nouo, in quo sine ambiguitate eiusmodi coniugia prohibeantur, quamuis fateatur Cyprianum nihil dubitasse, quin illicita essent ea coniugia. In libro verò de fide & operibus, cap. 19. iterum repetit; in Scripturis noui Testamenti se non reperisse de hac re certum testimonium, tametsi Cyprianus inter grauissima crimina posuerit, cum infidelibus iungere Matrimonia. Sed tandem concludit, omnino cauendas esse eiusmodi coniunctiones, quia expedit in re dubia tutiorem partem sequi: *Omnimodo, inquit, conandum est, ne fiant tales coniunctiones: quid*

PP + enim

enim opus est in tantum discrimen ambiguitatis caput mittere?

Itaque ex Augustino habemus, ut minimùm ista Matrimonia esse dubia, & proinde non contrahenda. Nec tamen si Augustino dubitare licuit, nobis quoque licebit, cum nos Pauli sententiam habeamus à plurimis interpretibus explicatam, multa etiam testimonia Conciliorum, & Patrum, quæ ipse non viderat: & denique omnium Theologorum, qui post Magistrum scripserunt, atque aded totius Ecclesiæ consensum tepeamus.

QUARTO probatur ratione. Matrimonium fidelis cum infideli multa secum adfert incommoda, atque damna: non igitur licitum censeridebet. Antecedens probatur. Nam PRIMIS periculum, & quidem grauissimum adfert fideli, postatandia vera fide: *Et qui amat periculum, peribit in eo*, Ecclesiast. 3. DEINDE, proles non poterit commodè educari in vera religione. ADHÆC vix poterit in domo pax, & tranquillitas illa inueniri, quæ ad coniugium requiritur, siquidem dissensio circa religionem, contentiones, & iurgia, cuiusmodi etiam, & alienationem animorum gignit. DENIQUE, ut Tertullianus copiosè demonstrat, si maritus sit infidelis, facile impediet omnia exercitia pietatis, quæ alioquin Christiana exhibere tenetur.

SECUNDA propositio: Matrimonium inter fidelem, & infidelem non est irritum iure diuino, naturali, vel positiuo, vel certa aliqua lege Ecclesiæ. Quod non iure diuino, probari existimat Dominicus à Soto (ut ipse loquitur in 4. dist. 19. q. vnica art. 2.) euidenter ex eo, quòd 1. Cor. 7. Paulus permittit fidelem non seperari a coniuge infideli. Si enim iure diuino Matrimonium fidelis cum infideli irritum esset, quomodo B. Paulus permetteret, in tali coniunctione, quæ fornicaria sine dubio esset, Christianos permanere?

AT ista ratio non solùm non euidentis, sed nec solida esse videtur. Apostolus enim non permittit fidelem cum infideli contrahere, sed Matrimonium cum infideli contractum permittit non dirimi per conuersionem alterius coniugis. Non est autem consequens, ut si Culcus disparitas non dirimat Matrimonium iure diuino antea contractum: non dirimat etiam post contractum. Nam impedimenta dirimētia hoc

tia hoc proprium habent, vt dirimant si ipsa precedant, non dirimant, si sequantur. Impotentia enim coeundi, & votum solenne continentiae, & alia id genus, si precedant Matrimonium, illud ita impediunt, vt irritum reddant, si fiat: at si superueniant post Matrimonium legitime contractum, illud dirimere nequaquam possunt. Sicut etiam hoc tempore Cultus disparitas, saltem iure Ecclesiastico, dirimit Matrimonium post contractum: & tamen si superueniat post Matrimonium legitime contractum, vt si alter conjugum fidelium fiat paganus, vel si alter infidelium conuertatur, non dirimitur coniugium, etiam iure Ecclesiastico, saltem ipso facto.

Illam igitur rationem omitta, quod non sit Cultus disparitas impedimentum dirimens iure naturali, probatur PRIMO, quia non tollit omnino finem Matrimonij, licet aliquo modo impediatur, Nam ex tali coniugio proles nasci potest, & institui etiam in religione, licet difficilius, &c. & aliquando accidere potest, vt non etiam impediatur vlllo modo educatio, neq; pax, vt, si alter conjugum de religione nihil curat, aut bene sit affectus erga fidem. Quo casu, non modò non erit impedimentum aut periculum vllum coniugi fidelij, sed etiam erit magna spes trahendi alterum ad fidem: tunc autem (si non obsterius posituum) ratio dicitur coniugium eiusmodi non esse malum, sed bonum.

SECUNDO probatur exemplis Sanctorum, qui sine dubio infidelibus coniuncti non fuissent, si id Matrimonium iure naturae irritum esset. Exstant autem exempla in lege naturae, in lege scripta, & in lege gratiae. In lege naturae, Iacob uxores duxit filias Laban Idololatrae; Ioseph filiam Phutipharis Aegyptiam; Moses filiam Ietro Aethiopsam. In lege scripta Ester nupsit Assuero Regi Persarum Ethnico; & Salomon uxorem duxit filiam Pharaonis, & Dauid accepit filiam Regis Gessur, 2. Reg. 3. In lege gratiae testantur Hieronymus, lib. 1. in Iouinianum, & Augustinus lib. de fide, & operibus, cap. 19. suo tempore fuisse frequentissima in Ecclesia eiusmodi coniugia: & quamuis à Patribus reprehendebantur, tamen non dirimebantur, nec est probabile fuisse tolerata, si vera Matrimonia non fuissent.

PRAETEREA, S. Monica virum habuit paganum, teste Augustino, lib. 9. Confess. cap. 9. & Clotildis Christiana nupsit Clodoueo Regi Francorum Ethnico, teste Gregorio Turonico, lib. 2. hist. cap. 28. Vtraque autem pia erat, & virum ad fidem conuertit: non potest autem fieri vt pię foeminae essent, & in perpetua fornicatione viuerent.

Quod non sit etiam impedimentum dirimens iure diuino positiuo, probatur: nam in Testamento nouo non exstat tale praecipuum. Verba enim Pauli: *Tantum in Domino*. Et *Nolite iugum ducere cum infidelibus*, non probant, nisi non esse contrahendum cum infidelibus: non autem probant, Matrimonium esse irritum.

In Testamento autem veteri non inuenitur praecipuum ita prohibens coniugia cum infidelibus, vt ea redderentur irrita, nisi apud Esdram, lib. 1. cap. 9. & 10. Ibi enim legitur, Esdra interpretante legem Domini in Deuteronomio t Moysē latam, separatos fuisse filios Israel à coniugibus infidelibus, quas duxerant. Sed illud praecipuum, quatenus reueritans Matrimonia, iudiciale fuit, non naturale, & id eò celsaui cum ceteris, neque ad Christianos pertinet. Fuisse autem iudiciale, ex eo colligitur, quod solum prohibuerit coniugia Iudaeorum cum infidelibus habitantibus in terra Chanaan, quos Deus omnino interfici, & deleri volebat: non autem cum infidelibus ceteris. Vnde Ester legitime nupsit Assuero Gentili, & Salomon accepit in uxorem filiam Pharaonis. NEQUE obstat, quod lib. 1. Esdrae, c. 9. inter Gentes, quarum connubia Iudaeis erant prohibita, numerantur Aegyptij: loquitur enim Esdras de Aegyptiis, qui habitabant in terra Chanaan, non de aliis, vt Caietanus annotauit.

Iam verò quod non sit Cultus disparitas impedimentum dirimens, ob certam aliquam legem Ecclesiae, probatur, quia nulla exstat talis lex. Quae enim nos supra citauimus ex Conciliis, non probant Matrimonium esse irritum, si fiat inter fidelem, & infidelem, sed tantum non esse facendum. Nam Concilium Chalcedonense, & Agathense inter infideles nominatim ponunt etiam haereticos, & tamen communi consensu Catholicorum, Matrimonium cum haeretico non est irritum. Consilium autem Tolerantum IV. iubet quidem separari coniuges, sed non loquitur nisi de lu-

deis, & in Hispania: neque enim Concilium illud vniuersale, sed nationale fuit, quare legem toti Ecclesie dare non potuit.

TERTIA propositio: Matrimonium inter fidelem, & infidelem non baptizatum, irritum est ex more populi Christiani vim legis obtinente. Probatum; nam ab annis, vt minimum CD. sine vlla controuersia creditum est in Ecclesia Christiana, ista Matrimonia esse nulla. Nam & Magister sententiarum in libro 4. dist. 39. & Gratianus, 28. quaest. 1. & deinceps omnes Theologi, & Canonistae tanquam rem exploratam, & a maioribus acceptam hoc tradiderunt. Cum igitur tota Ecclesia a multis iam seculis crediderit, & seruauerit. & tamen certa aliqua lex non inueniatur, necesse est, vt id paulatim sit introductum, & consuetudo vim legis obtinuerit.

Non posse autem hunc morem, siue hanc legem improbari, duobus argumentis demonstrari potest. PRIMO, exemplo legis veteris. Si enim in lege veteri Cultus disparitas erat impedimentum dirimens saltem intra certas nationes, certe maiori ratione potuit fieri Cultus disparitas impedimentum dirimens apud Christianos: nam lex Christiana perfectior est. Et PRAETEREA maior est Cultus disparitas inter Christianos, & infideles; quam inter Iudaeos, & infideles. Nam Christiana lex omnibus est ad salutem necessaria; & qui Christiani non sunt, alieni sunt a Deo, & ab Ecclesia, ac religione diuina. At lex Hebraeorum non erat omnibus necessaria, multi que inter Gentes saluari poterant, dum lex vigeret: quare non erant Gentiles extra Ecclesiam Dei per hoc solum, quod ad populum Israel non pertinebant.

SECUNDO, Matrimonium apud Christianos Sacramentum est, ergo non debet a Christianis, illis personis tribui, qui Sacramenta suscipere nequeunt. Ergo maxima fuit causa irritandi Matrimonia fidelium cum infidelibus: non enim infidelis non baptizatus vllius Sacramenti capax est. Et haec etiam ratio est, cur Matrimonia cum haereticis irritata non sint, quia videlicet Sacramenta esse possunt ratione praecedentis Baptismi in vtroque coniuge.

QUARTA

QUARTA propositio: *Potest summus Pontifex, si causa id postulet, cum fideli dispensare, ut cum infideli Matrimonium contrahat.* Hæc propositio ex superioribus sequitur. Si enim agatur de præcepto irritante eiusmodi Matrimonii, dubium non est, quin in eo summus Pontifex dispensare possit, cum id præceptum non sit naturale, nec diuinum posituum, sed plenè Ecclesiasticum.

Si verò agatur de præcepto simpliciter prohibente, de quo diximus in prima propositione, id præceptum vel est posituum, vel naturale. Si est naturale, non obligat nisi quatenus recta ratio dicat id non esse faciendum, vel ob periculum subuersionis, vel ob alias causas. Quare cessantibus illis causis, non est contra ius naturæ eiusmodi coniugium, præsertim accedente declaratione summi Pastoris: vnde etiam Ester, (vt supra diximus) & Ioseph, Iacob, Moyses, & alij viri sancti cum infidelibus Matrimonio iuncti sunt, quia cessabat ratio periculi, &c. Si verò est præceptum posituum humanum, vt Apostoli Pauli, & Conciliorum, ac Pontificum; potest sine dubio Apostolorum, & Pontificum aliorum successor in eo dispensare, cessante periculo, & iusta causa id postulante. Præceptum autem posituum diuinum, nihil est, vt supra ostendimus: illud enim Deuter. 7. quatenus posituum, iam est abrogatum; quatenus autem aliquo modo naturale erat, non obligat, vt diximus, nisi quando ratio recta iudicat inesse periculum illud, ob quod præceptum dictum est.

Atque hinc soluuntur omnia argumenta, quæ sunt ab hæreticis, vel etiam fieri possunt: nihil enim adferre possunt, neque adferunt, nisi exempla eorum fidelium, qui vel in lege antiqua, vel in lege noua, Matrimonia cum infidelibus contraxerunt.

Ad quæ vno ex quatuor modis respondendum est. Vt enim exempla ad eos pertinent, quibus nulla lege particulari, sed solùm lege naturæ secundum rectam rationem in certis casibus talia Matrimonia prohibebantur, & tales fuerunt Iacob, Ioseph, Ester, &c. VEL ad eos, qui uxores Gentiles quidem, sed quæ ad fidem conuertebantur, duxerunt: id enim semper fuit licitum. Et hoc modo Salomon duxit Rathan ab meretricem ex Palestina, & Booz Ruth Moabitidem, &c.

illæ siquidem ad fidem, & religionem Iudaicam accesserunt, licet alioqui essent ex Gentibus, cum quibus non licebat Iudæis contrahere Matrimonia. VEL ad eos, qui apertè reprehenduntur, quod contra legem cum Gentibus coniugia celebrauerint. Et in his fuit Salomon, qui 3. Regum 11. valde arguitur à diuina Scriptura, quòd vxores Moabitidas, Ammonitidas, & Chananitidas contra legem duxerit: in his etiam numerandi sunt Christiani, qui propterea grauitè à sanctis Patribus reprehenduntur, vt ex Cypriano, Ambrosio, & Hieronymo suprà demonstrauius. VEL deniq; ad eos, quos ignorantia, & introducta consuetudo fortasse excusabat. Et in hoc numero ponenda videtur sancta Monica mater beati Augustini: nam eius tempore ita inualuerat consuetudo, vt peccatum non putaretur cum Gentilibus iungere Matrimonia, vt Augustinus testatur lib. de fide, & operibus, cap. 19.

Itaque sancta Monica, cuius exemplum hæretici tanti faciunt, ignorantia, & more patriæ à peccato fortasse excusabatur; vel certè pœnitentia, & lachrymis illud purgauit: neque debuit Matrimonium semel contractum dirimere, quia nondum mos populi fidelis Cultus disparitatem inter impedimenta dirimentia reposuerat, vt postea fecit.

CAPVT XXIV.

De impedimento Cognationis: quid sit cognatio, & quot eius gradus.

RESTAT impedimentum Cognationis, de quo grauissima controuersia est: quæ vt ordine explicari possit; PRIMò exponendum erit, quid sit cognatio, & qui, & quot eius gradus; SECUNDO, quid de hac re hæretici sentiant. TERTIO, probanda erit veritas, & soluenda argumenta ipsorum.

Vt igitur à PRIMò incipiamus, Iureconsulti distinguunt inter cognationem, & agnationem. Cognatos enim vocant, qui ex eodem sanguine per matrem descendunt, agnatos, qui per patrem; tamen si cognatos etiam interdum omnes con-

ues con-